

Δρ. Δημήτριος Καραμπερόπουλος
Ιστορικός της Ιατρικής
πρόεδρος της Επιστημονικής Εταιρείας
Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα

Ο επαναστατικός συμβολισμός της σημαίας του Ρήγα για Ελευθερία ή Θάνατο

(Δημοσιεύθηκε στην εφημ. *TA NEA*, 30 Νοεμβρίου 2020, σελ. 49)

Ο επαναστάτης Ρήγας Βελεστινλής το 1797 στο Σύνταγμά του, που αποτελεί και το πρώτο σύνταγμα του Ελληνισμού, με τίτλο «νέα Πολιτική Διοίκησης», περιγράφει την σημαία της δημοκρατικής του πολιτείας με μια δυναμική αναφορά σε σχετικούς συμβολισμούς.

Συγκεκριμένα, στο Παράρτημα του Συντάγματός του αναφέρει ότι η σημαία του είναι τρίχρωμη, «το κόκκινον επάνω, το άσπρον εις την μέσην και το μαύρον κάτω», δίνοντας ωστόσο και τις ερμηνευτικές επεξηγήσεις για τα χρώματα με την δυναμική που εκφράζουν. Επεξηγεί πως το κόκκινο σημαίνει «την αυτεξουσιότητα του Ελληνικού λαού», το δικαίωμά του δηλαδή να αποφασίζει για την πορεία του, για την ελευθερία του. Το άσπρο σημαίνει το δίκαιο της επαναστάσεως των σκλαβωμένων κατά της Τυραννίας. Και το μαύρο σημαίνει την απόφαση των σκλαβωμένων να πολεμήσουν και να πεθάνουν για την ελευθερία τους, «τον υπέρ Πατρίδος και Ελευθερίας ημών θάνατο», που διατυπώθηκε με τις εμβληματικές λέξεις Ελευθερία και Θάνατος. Δυο λέξεις που έκτοτε δονούσαν τις καρδιές των Ελλήνων και εμπνύχωναν τους πολεμιστές, τους επαναστάτες του 1821, ή θα ελευθερωθούμε ή θα πεθάνουμε.

Η τρίχρωμη σημαία του Ρήγα σχεδιασμένη στο χειρόγραφο του Συντάγματός του, που βρίσκεται στη Βιβλιοθήκη της Ακαδημίας της Ρουμανίας με το ρόπαλο του Ηρακλέους και τους τρεις σταυρούς.

Ο Ρήγας, έτσι, διατύπωσε στη σημαία του και στο Σύνταγμά του την μέχρι θανάτου απόφαση των Ελλήνων για την ελευθερία. Με τις διακηρύξεις του αυτές ακύρωνε όλες τις συμβιβαστικές διαθέσεις ορισμένων επιφανών λογίων, για αναβολή της επανάστασης των σκλαβωμένων στο μέλλον. Επί πλέον, εκφράζει την αποφασιστικότητά του, που κατόρθωσε να την μεταγγίξει με τον *Θούριο* του (στίχ. 7-10) στους σκλαβωμένους Έλληνες, διακηρύσσοντας πως πρότιστο αγαθό και πάνω από τη ζωή είναι η ελευθερία, μνημονεύοντας τα σαράντα χρόνια της ζωής του, τότε που συνέτασσε τον *Θούριο*:

*«Κάλλιο ναι μιας ώρας ελεύθερη ζωή
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή.*

Παράλληλα, με το ψήσιμο στη φωτιά παρομοιάζει τα βάσανα της σκλαβιάς που τόσα χρόνια υπέφεραν οι Έλληνες: το παιδομάζωμα, τις θανατώσεις, τους αποκεφαλισμούς, τους ανασκολοπισμούς, τους εξισλαμισμούς, τις βαριές φορολογίες, τις αυθαιρεσίες, και γι' αυτό αναφωνεί:

*Τί σ' ωφελεί αν ζήσης και είσαι στη σκλαβιά;
Στοχάσου πως σε ψένουν καθ' ώραν στη φωτιά».*

Επί πλέον, στη σημαία του ο Ρήγας προσθέτει και το εθνόσημο, ένα «ρόπαλο του Ηρακλέους με τρεις σταυρούς επάνω». Έρχεται κατ' αυτόν τον τρόπο σε συνάφεια το Σύνταγμά του με τους συμβολισμούς, που ο Ρήγας καταχωρίζει στους χάρτες της δημοκρατικής του πολιτείας. Στον τίτλο της *Χάρτας* με τον Ηρακλή να παλεύει με την Αμαζόνα, στην παράσταση με το κοιμισμένο λιοντάρι στην *Επιπεδογραφία της Κωνσταντινουπόλεως* και στους χάρτες των Παρίστριων Ηγεμονιών της Βλαχίας και Μολδαβίας.

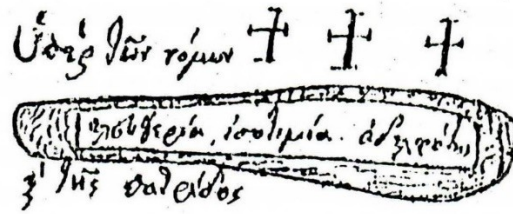
Επισημαίνεται πως ο Ρήγας δεν έλαβε ως εθνόσημο τον φρυγικό σκούφο που είχε καθιερωθεί στην επαναστατημένη Γαλλία, από όπου, ωστόσο, παίρνει το δημοκρατικό Σύνταγμα των Ιακωβίνων του 1793 και το μεταφράζει προσθέτοντας αρκετά δικά του νέα στοιχεία. Ήθελε να έχει ελληνικά στοιχεία το εθνόσημό του. Ο φρυγικός σκούφος παρέπεμπε στην Ασία από όπου ήταν οι βάρβαροι κατακτητές, οι Πέρσες στην αρχαιότητα και τώρα οι Οθωμανοί.

Για την απήχηση της σημαίας του Ρήγα αναφέρουμε πως την τρίχρωμη σημαία ύψωσε ο Αλέξανδρος Υψηλάντης στο Ιάσιο στις 22 Φεβρουαρίου 1821 και την οποία ευλόγησε ο Μητροπολίτης Ιασίου Βενιαμίν στη Μονή των Τριών Ιεραρχών. Μόνο που αντί για το ρόπαλο είχε τον αναγεννώμενο Φοίνικα στην μια πλευρά και τον Σταυρό στην άλλη. Στο Δραγατσάνι με την τρίχρωμη σημαία θυσιάστηκε ο Ιερός Λόχος και αυτήν χρησιμοποίησε ο Δημήτριος Υψηλάντης κατά την μετάβασή του στην Ελλάδα. Σε έγχρωμη λιθογραφία του L. Dupré (1825) την τρίχρωμη σημαία σαν του Υψηλάντη κρατάει ο αγωνιστής Νικόλαος Μητρόπουλος.

Μάλιστα, ο Νικόλαος Υψηλάντης, αδελφός του Αλέξανδρου, στους «Νόμους Στρατιωτικούς» των επαναστατών ανέγραψε τις επεξηγήσεις του Ρήγα, για τα τρία χρώματα της σημαίας τους: «Το άσπρο σημαίνει την αθωότητα της δικαίας ημών επιχειρήσεως κατά των τυράννων, το μαύρο τον υπέρ πατρίδος και ελευθερίας θάνατον ημών κα το κόκκινον την αυτεξουσιότητα του ελληνικού λαού».

Παρουσιάσαμε την Σημαία του επαναστάτη Ρήγα με τους εμβληματικούς συμβολισμούς της, όπου διαμορφώνεται η οριστική απόφασή του για την επανάσταση των σκλαβωμένων Ελλήνων με την διακήρυξή του σε δυο λέξεις, Ελευθερία ή Θάνατος. Αυτήν την πρωτοποριακή σημαία του Ρήγα με τους επαναστατικούς συμβολισμούς, η κρατική Επιτροπή εορτασμού της επετείου του

1821 λησμόνησε να συμπεριλάβει στα αναμνηστικά νομίσματα με την εξέλιξη της ελληνικής σημαίας.

Το ρόπαλο του Ηρακλέους με τους τρεις σταυρούς στην αρχή του Συντάγματος του Ρήγα στο χειρόγραφο των Κυθήρων, που απόκειται τώρα στη Βιβλιοθήκη της Βουλής και κάτω στη ρωσική μετάφραση του 1798, που βρίσκεται στη βιβλιοθήκη της Ρωσίας και ανευρέθηκε το 1964 από τον Ρώσο ιστορικό καθηγητή Γρηγόρι Αρς.

Την τρίχρωμη σημαία σαν του Αλέξανδρου Υψηλάντη κρατάει ο επαναστάτης στην έγχρωμη λιθογραφία του L. Dupré (1825)